

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

BEJMUNKATÁRSÁK: BALÓ JÓZSEF, BÁNYAI ÁRPÁD, BOGA KÁROLY, PORTSÁK GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN, SÓLYOM JÁNOS, SZENTGYÖRGYI K. LAJOS ÉS ZAJZON PÉNES.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. — **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számítatnak. — Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiacs-tér 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — SÓLYOM JÁNOS, községi iskolai tanító, egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

Népkönyvtár és néptanító.

Az E. M. K. E. ismét 18 új népkönyvtárat helyez el és pedig igen helyes felfogással: az ország minden vidékére. Háromszék határaitól (Bodolanyék) a régi Zarándokmezei megye tragikus multu városáig: Brádig terjeszti ki a november havi választmányi gyűlés jóváhagyása mellett az irodalmi szakosztály a népkönyvtárakat. A legújabb időben: a téli esték közeledtére fejté ki e szakosztály buzgó tevékenységét.

A természet pusztasága, a metsző fagyos őszi szél átváltása a család meleg tűzhelyéhez üzi az embereket. És ha e tűzhely körül a szellemi közösség érzését fejleszti a hazafias szellemű könyvek olvasása: nem csak a dermedő tagok érzik meg a jótékony meleget, de megérzi a közöny fagyától, vagy épen a bűnös szenvedélyektől elborult lélek is a szellem megváltó erejét, megérzi a jónszertet delej áramát, mely az elnemzetietlenedő szívet is ismét a nemzettel hozza összeköttetésbe.

Ha Antaeusról a rege azt meséli, hogy valahány-szor a haza földjével érintkezett, új erőt nyert: az idegen nemzetségek közepett elernyedő hazafias érzés is újabb erőt nyer. Hiszen csak legjobb költőinket kell olvasni, hogy mindazon összehalmozódott érzés erejét érezzük meg, mely, — ezy a természettudományból vett képpel élve — mint a villamos condensatorban bennük összegyűlt és kifejezésre jutott. Ujabbán népkönyvtárat nyertek: M.-Szent-Benedek, Verespatak, Vizakna, Apácza, a brassói polgári kör, Brád, Ó-Brettey, Nagy-Teremi, Kisküllővár, Szovát, Horgospatak, Maros-Bogáth, Szilágy-Cseh, Bodolanyék, Görgény-Szt.-Imre, Csikmegeye egyik határszéli községe, Krizba és a szászvárosi iparosok olvasóköre. Tehát 18 népkönyvtár. Eddig fölállítva volt 14; összesen 32 népkönyvtár.

Mind megannyi szellemi tőke szét osztva a nemzethez való hűség bőkezű adakozásából Ujabbán több mint 1000 frt. feg népkönyvtárakra fordíthatni.

Időszerűnek tartjuk elmélkedni arról, hogy mi teendője van a néptanítónak a népkönyvtárak szellemi tökéletesítésére gyümölcsöztetése körül. Itt már meg van engedve az úzsora. Minél gazdagabb, minél dúsabb gyümölcsöztetés a jóra való és jórahajlítható nép lelkivilágában. Az E. M. K. E. mindenütt oly helyeken állított népkönyvtárakat, hol vagy állami iskola van jó tanítói erővel berendezve, vagy oly viszonyok vannak, melyek a népkönyvtár céljainak megvalósulását biztosítják. Sőt tovább ment. A népkönyvtárak kezeléséről készítenő szabályzatok megerősítését

kikötötte magának. A szabályzatok készítését igen helyesen a vidéki választmányra vagy az illető olvasó körre bizza; de az évi forgalomról évi jelentést kér be, a túlzott pénzbeli büntetések ellen védi az olvasót. Ily irányban egészíté ki közelebről a mócsi olvasókör szabályzatát. Az E. M. K. E. meggondolta, hová adja a népkönyvtárat, de ha meddőnek bizonyul adománya: visszavonja és más helyre teszi át a már adott népkönyvtárat is. Igen természetes az E. M. K. E. irodalmi szakosztályának aggodalma. Ha a nemzet filléréiből összegyűlt tőkéből tavaly 20.000. az idén újra 20.000 frt. egy évi kamatját áldozza föl: ily nagy befektetést gyümölcsözővé kíván tenni.

Mindenütt a lelkészekbe és néptanítóba helyezé bizalmát.

A néptanító kedveltesse meg az olvasást: könnyű ezt mondani a szegény néptanítóról, mivel mindenki csak rendelkezni akar, nem törődve a számos akadályal, melyet a szegényesen, néhol nyomorult módon dótált néptanítónak legyőznie kell. Nincs az a népboldogító, ki ismét és ismét ne a néptanítóhoz forduljon, sőt valljuk meg, a sok ország-boldogító terv végső szálát mindig a szerény álláshoz kötöztetik, melynek tekintélyét, súlyát emelni el-el felejtik.

Én mégis a néptanítótól remélem, sőt várom, a népkönyvtárak szellemi gyümölcsöztetését.

Van egy hatalmas segítsége: az újabb nemzedék szellemi fejlettsége. Ha az iskolában jól végzi teendőit, ha lélekkel, hazafias buzgósággal betölti missióját: akkor oly élénk vágyat ébreszt a szellemi haladás iránt a soruló ifjak szívében, mely még sem halhat ki egészen a sivár való zordon és nehéz viszonyai közt sem.

De ehez két dolog szükséges. Először az ismétlődő tanfolyamok komoly és buzgó fejlesztése. E tanfolyamok legtermészetesebb segéd eszköze a népkönyvtár. Ha megizlette a serdülő ifjuság a szellemi szükséglet kielégítésének édességét: szomju marad a szellemi források vízére a szoltár fenséges szavai szerint: „mint szarvas a szép hűvös patakra.“ Az öregebbek, kik más kor gyermekei, elhanyagoltabb viszonyok súlyát érzik; az ifju nemzedék hatása alatt észrevétlen besodortatnak a tanítóval szövendő szellemi közösségbe. És itt kezdődik a lelkész szép feladata Az igazi cura pastoralis. Hiszen a népkönyvtárba felvett könyvek erkölcsi magaslata, ha egyszer föl emelte a szívet: ott fenn is tartja egy békeszerető, egy a szentírás szellemétől áthatott jézusi szellemben leledző lelkész hatása alatt. De én két dologról tettem említést.

A második a néppel való szellemi érintkezés a lelkes-szel egyetértve a téli esték alatt rendezett felolvasások alakjában. Nem lehet a néptanítótól, sőt nem a lelkesítőtől sem várni, hogy ő tervszerűen kidolgozott értekezést írjon és olvasson föl. Itt Kolozsvárt is többet nyom a szabad előadás közvetlen hatása. Még ezt sem kívánom. Ne fokozzuk a követelést, mert könnyen túlzásba csapunk egy-egy társadalmi osztály vállára erejét meghaladó terhet akarván róni. De egyet óhajtok és ez az, hogy bizonyos időközökben rendszeres összejövetelek alkalmával olvasson és olvastasson föl a néptanító. Szép felolvasás hat a hangvázásával, értelmes felolvasás hat a helyes hangsúlyozás által az értelem fejlesztésére. Tehát minden előkészület nélkül lehetne ily felolvasást tartani és ezt felhasználni közbe szőtt magyarázatokra is. Csak a tanítás színét kell elkerülni, csak a hivatalos arcot kell levetkezni, csak a fegyvelmezés fogásait kell távol tartani. Szeretetteljes beszélgetés. Maga a néptanító önmagáért, a saját szellemi vágyai kielégítéseért tegye, a mit tesz. Ha együtt érzik a szükségét, akkor a szellemi lakoma ízlik. Nem a régi büszke római főúr által a cliensnek oda dobott sportula legyen az, mit a néptanító nyújt a népnek, hanem emlékeztessen az átheni lakomákra, melyek a szellem közösség delejes hatalmával hatották át a részt vevőket.

Van még egy igen fontos össze olvasztó hatalom, mely a népet még önkénytelenebbül fogja vonzani és ez a dal. Itt Kolozsvárt az egyszerű földmivesek dalkörének hatását közvetlen-közlemből figyelemmel kísértem és mondhatom várákosomat meghaladta. E kérdésről érdemes külön gondolkodni. Az alsó-fehérmegyei választmány felszólalt. Szomorúan tapasztalták e derék megye buzgó vezérifiai, hogy a nép feledi saját dalait, munka mellett énekli . . . a többségben lévő románok dalát. Pedig mily gazdag a magyar nép dalban és dalszlamban! Ha zendül az ének: még az idegen szólamhoz szokott ajk is magyar szóhoz szokik, a fül a magyar hangsúlyt, a nemzet lelkének ez eleven lüktetését, ismét érzi. A néptanító e téren kimondhatatlan szolgálatot tehet. De erről érdemes volna külön elmélkedni és pedig nálam hivatottabb tollnak kellene a kérdés ez ágát megvilágítani.

A kultusz miniszter úr azt a programszerű nyilatkozatot tette, hogy ő intenzív munkásságot akar kifejteni. Az E. M. K. E. expansív munkássága, hogy intenzív hatásvá váljék: erre nézve kiváló érdemet szerezhet a néptanító.

Dr. Hegedüs István.

A szülők a tanítókhöz.*)

Mi, szülők, féltő gondal őrizzük, vezetgetjük kisdedeinket, életre jövetelük első pillanatától kezdve. Az édes anyai keblen mosolyogva nézzük s szerető ápolással gédelgetjük. Az első lépést, az első szót lesve-lessük, kicsaljuk, támogatjuk. Lelkületük ébredését serkentgetjük, szervezetüket, érzékeiket egészséges táplálékokkal látjuk el, a természet élesebb hatásait lehetőleg elhárítjuk, vagy enyhítjük s csak óvatosan és fokként engedjük az élet valóságaival érintkezniök. Képekben, mivel utáztatokban hozzuk hajlékunkba a nagy és változatos világ egyes részeit, válogatva a napfényesebb, tarkább darabokat s el nem eresztve kezüket, ha küszöbünkön kívülre merészkedünk velök. A szeretet, gyöngédség, elnézés, gondozás veti ágyukat, rendezi be játszó helyüket, előzi meg, vagy simítja el botlásait, törli le könyveiket, tölti be rózsás

*) Felolvasás a kolozsmegyei tanítótötestület f. évi okt. 30-án tartott közgyűlésén.

kis szájukat, gyermekes kedvüket. Csak lassanként, elején loppal, kezdjük őket határozott formákhoz szoktatni, előbb korlátozzuk a tárgyakat és helyzeteket, melyek tárgyakat kelthetnek bennök, hogy utóbb a meglévő tárgyakkal szemben is korlátozhatók legyenek vágyaik, hogy majdan, kérésünkre, tanácsunkra, biztatásunkra maguk kezdegessek korlátozni vágyaikat, s hogy végül, kedvvel, gyönyörrel fogadják szavunkat, sőt parancsunkat, de mind ezt mily óvatosan, mennyi leplezetéssel, sokszor hazudozással, eszélyes kiszámítással s mindig mennyi gyöngéd szeretettel!

A munkára is csak későn, fokként s elején a játék álarcza alatt kapatjuk. Mennyit foglalkoztatjuk őket egészen kedvük szerinti dolgokkal, munkákkal, hogy lassanként a játék tárgyai unottá, de a foglalkozás, a munka maga, kedvessé, szokássá váljék számukra, bennük. Mint játszjuk érzékeik körébe az érdeket keltő, lekötő dolgokat, változatokat, hogy tevékenységre serkentsük őket, hogy a spontaneitás szomja, előbb érzékiségökben, utóbb ébredező, gazdagodó, actióba lépő lelkiüetökben váljék élvezetök forrásává, állandó szükségökké, természetökké.

Minő kicsinyke cseppek szerint lopjuk beléjük, képzeletök csatornáján át, az ismeretek értelmi morzsáit, meséink, versikéink, történeteink, szűk életkörük eseményei, tárgyai útján, mindig az érzelmek, az ösztönök mozgásba hozásának czukorkáiba göngyölgetve s mozgásra éhes-szomjas izomzatuknak eleveenségét lassanként a kötött formák korlátai közé szoktatva. Testi szervezetük e formákhoz szoktatásával párhuzamosan, miként tereljük figyelmüket s értelmi működésüket határozott czélokra irányzott nyomokba, érzelmi actióikat, előbb egészen ösztönyszerű cselekedeteiket, hogyan szoktatjuk szintén az általunk kitűzött ideális és erkölcsi czélok felé való hajlásra, hogy aztán, itélmi tudásuk fejlődésével, mind öntudatosabbá tudjuk tenni életműködésüket, de egészen soha sem hagvva őket magukra, hanem vagy személyes jelenlétünk támogatásával, vagy észrovetlen felügyeletünk éberségével, vagy az emlékezetükbe vésett és szokásukká tett formák maguktól ható korlátaival irányozván továbbra is lelkiüetüket, ahoz képest idomuló cselekedeteiket.

De ez a mi tervszerűen concentrált nevelő-oktatásunk csak bizonyos ideig tarthat, magunk mindnyájan sem alkalmasok nem lehetvén arra, hogy e nevelő-oktató szakmunkát minden tekintetben cél- és tervszerűen folytathassuk és befejezhessük, sem, ha erre alkalmasak lennénk is, olég időt nem szentelhetvén a nevelés-oktatás e sokágú szakmunkáinak végzésére, bár egyetlen gyermekünkkel is s annyival kevésbbé isten szép áldásának e sorra következő, sőt, azonfelül még különböző nemű, hajtásaival szemben, a kik, koruk és nemük különbségeihez képest, legalább is egyenként mind megannyi külön és egész nevelő-oktató egyén erejét, tanultságát, hivatott munkáját vennék igénybe a maguk számára. Az őspatriarchatus egészen egyszerű, a természet alantas színvonalán esőndben, békében, majdnem magától folyó életkörében, a szülők az új öltök és gondozását, vezetését és fejlesztését, az akkori kezdetleges állapotok mértékéhez képest, majdnem egész végig elláthatták, mind foglalkozásuk egyszerűségénél, mind a földadat korlátozott voltánál fogva; de a mai, oly annyira összetett társadalmi és állami közélet mezéjén, az életfontartás oly speciálításokra szorítókozó szakfoglalkozásai mellett; a midőn az egyéni, családi életműködés munkáin túl, a községitársasági, egyházi és állami functiókban való részvétel kötelességei annyira occupálják, sőt obruálják, az egyént, a család fejeit, hogy már-már nem is a gőz, hanem a villam gyorsaságával élünk és kopunk; s a midőn, más-

felől, a rohamos élet oly magas fokú követelményeket formál a jövő munkáinak nevelés-oktatása és ehhez mért fejlesztése iránt: szó sem lehet arról, hogy a család maradjon meg mindvégig iskolának is. És, ha magunk ennek belátásáig nem érkeznénk is, az állam, a maga jövőjének biztosítása érdekében, él jogával és kényszerít bennünket, szülőket, hogy a leendő állampolgárok ép nevelkedésének intézményét, az iskolát, legalább az általános követelmények fokáig, az elemi és ismétlő iskolázás befejeztéig, igénybe vegyünk s ezzel hozzájáruljunk az egyéni és családi élet szükségletein túl, a társas és állami lét feladatainak lehető legmagasabb fokú betöltéséhez.

Az észszerűség és a való helyzet kényszere, saját korlátozottságunk és elfoglaltságunk, valamint a jövőt biztosító állam törvénye kötelez tehát arra, hogy oly féltő gondvallal környezett és vezetett gyermekeinket családi tűzhelyünk mellől elbocsássuk, addigi kizáró gondoskodásunk egy részét az iskolára ruházzuk át s ebben, mint a haltenyésztő fokozatos tavak átvezető csatornájában, a nyílt és önálló közélet számára készítettük elé azokat, akik majdán új tűzhelyeket alapítandók, hogy, mint magunk lábán járó egyének, az emberiség láncolatában folyassák azt a családi életet, a melynek mindig az marad hivatása, hogy édes gondjának, szeretetének tárgyait a közélet munka mezején, hasonlóképpen a fejlődés tényezőitől, talán épen prédáiul, áldozza föl.

Ime tehát a rideg, kérielhetetlen valóság. A kiket addig egészen a sajátunknak, képinak, egyéni voltunk másainak tekintettünk, szívünk és eszünk s evel járó kötelességünk szerint; a kiket maga a természet bizottjégszen és egyedül a mi gondjainkra s a kiket a szülei hajlék üvegházába zártunk, hogy a közélet zord levegőjének számára előkészíthessük, a mi édes tulajdonainkat elköveteli tőlünk a társaság, az állam, mint a magáéit is, a mi viszonyaink között talán egy-két évvel még igen is korán, de, ha várna is bizonyos ideig zord parancsával, egyetlen követelésével, ettől az áldozattól, addig kizáró tulajdonunk e részben való átengedésétől, egészen már meg nem menekülhetnénk soha.

És így mennek, saját szántukból mennek, az édes, gondolatott kicsinyek, a családi szűk körből, az egyéniségünkhöz szabott fejlesztés szűk köréből, a köz céljaihoz idomított nevelés-oktatás hajlékába: az iskolába, a nyilvános élet e portikusába, hogy felővezhessék mindazt a készületet, a nagy harez mind ama külső és belső ruhait, a melyekkel vértvezve legyenek a köz munkák nyílt versenyterének napfénye és zivatarai, vetése és aratása számára.

Mily aggódással és remegéssel, a felelőssé tétel mily szigorú követelésével kell tehát nekünk, szülőeknek, tekintenünk ezt a nagy változást, mely magzataink és magunk viszonyában akkor áll elő, a midőn a legdrágábbat másnak bocsátjuk át — másnak, már csak azért is idegennek, mert arra tesz kezét, a mi addig egészen és egyedül a miénk volt és másnak, egyébnek, mert bevalottan is, inkább annak a körnek áll szolgálatára, dolgozik kezére, a mely egyéniségünk sphaeráját annyi oldalról s annyi módon korlátozza különben is.

Hogy ez aggódásunk, remegésünk és felelőssé tételünk nem aaptalan, kitétszik, mihelyt meggondoljuk, hogy az iskolának két munka végezése van fogalmánál fogva feladatául téve. Nevelnie és oktatnia, jellemet és értelmet fejlesztenie elhivatása az iskolának középponton állva a család és az élet között, amannak munkáját tovább folytatva és kiegészítve, emennek munkáira és küzdelmeire előkészítve és alkalmassá téve. Lesz-e elég

gyöngédsége, figyelme, tapintata, odaadása és szeretete, hogy amaszt pótolja; lesz-e elég értelmi felsőbbbsége, szak-készültsége, önmérséklete, részrehajlatlansága, tervszerű kitaratása, hogy ezt biztosítsa? Vajon, a midőn kiszabott munkájának túlnyomó nagyobb része az értelem oktató gazdagításának és fejlesztésének feladatára van lefoglalva, jut-e ideje arra is, hogy a kedély és akarat egészséges idomítását is kellő figyelemben és ápolásban részesítse s vajon, a midőn magát, első sorban, a község, egyház, vagy állam megbízottjának érezi s tekintetével, ehhez képest, túlnyomó mértékben a nyilvános közélet követelményei felé van fordulva és így legfőképpen, ezeknek számára tartja lekötölezzettnek magát, nem kerekedik-e felül benne a család érdekei és kötelekei iránti közöny és hideg viselkedés? A család túlnyomó mértékben érzelmi és erkölcsi nevelési elhivatásával szemben, a közélet rideg eszélyessége, merev törvényszerűsége és önző kiméletlensége éles ellentétben áll s e két életkört oly nagy távolság választja el egymástól, hogy épen nem lehet csodálkozni fölötte, ha a szülők ez ellentétre és távolságra tekintve, aggódva kérdezik, ha ez úr áthidalására hivatott iskola át tudja-e kicsinyeket úgy segíteni ez ellentétben és távolságon, hogy a tulsó partra jutva, az innesső parttól végkép el ne szakadjanak, avagy, erősebb maradv a család köréhez való ragaszkodás, az életbe ne élhetetlen bábokként kerüljenek? A leendő családfőnek és állampolgárnak e szélsőségek közül akár egyikre, akár másira való nevelkedése, egyként végzettségé válának a rákövetkező öltökre nézve, mert a család alapításának, fontartásának s első nevelői tiszte betöltésének feladataira ép oly alkalmatlan lesz az, a ki a társaság köz munkáinak érdokét, készségeit sajátjává nem tette, mint a mily hamar elveszti munkakedvét, kitaratását, lelkesedését az élet zord és ellenséges ostromai, a munkatársak önző kapzsisága és kiméletlen bántalmi közepett az, a ki a család tűzhelyének tápláló melegéből hevet, tüzet állandóan meríteni nem bír s a kit nem lelkesítnek a mának és holnapnak szűk határain túlfekvő eszmények.

E kettős feladat háromszor-hármasan nehéz megoldására van hivatva az iskola s ezt a megoldást a család fejei, a szülők, az iskola lelkétől, a tanítóktól, várják s minél magasabbra szabjuk, a mindig fejlődő és nehezebbé váló élet folyásával, az iskola iránt formált e követeléseinket, annál súlyosabbá válik a tanítók elhivatása, a család és a társaság iránti kötelezettsége. Csak természetes tehát, ha a szülők, úgy is, mint a család és úgy is, mint a társaság tagjai, az iskola személyzeiteivel, a tanítókkal, szemben támasztott igényeikből nem tudnak semmit lealkudni s várják tőlük, hogy a család reményeinek és a társaság jövőjének zálogait teljes lélekkel, egész odaadással gondozzák és e kettős cél szerint fejlesszék, mind az oktatás, mind a nevelés nehéz munkái útján.

(Vége következik.)

Dr. Szász Béla.

A hangzónyelv oktatása a siketnéma iskolákban.

A siketnéma hangzónyelv oktatásánál nagy fontossággal bír a szóhangképzés.

A szóhangképzés alatt a hangzónyelvnek hallérezkünk által észlelhető értelmes és helyes kifejezését értjük. Ép érzékekkel, és beszéd szervekkel bírók ezt önmaguktól sajátítják el.

Ők hallják környezetüket beszélni, és utánzasi hajlamuknál fogva a felfogottakat utánózzák is. A látható,

s érezhető tünetekre nem fordítanak figyelmet, s ennél fogva beszélő képességük természetesen a hallás útján fejlődik.

A siketnéma azonban a hallás hiánya miatt csupán csak szemmel és a kéz tapintó érzékével figyelheti meg az élőszó kiejtésével karöltve járó látható és érezhető tüneteket, melynek: a beszédnél a szájból kiömlő légáram; a mellkas emelkedése s leereszkedése; a hangok a gégefőből eredő s az ezzel határos testrészekre is kiterjedő rezgése, s azon tünetek, melyek beszéd alkalmával az arcvonások alakjainak változásainál láthatók s pontosan megfigyelhetők.

A légáram, különösen a lehelet minősége s a mellkas mozgatai a beszéd alapeleménél, a h-nál feltűnőleg felismerhetők, mert ez erős lehelet által nyer kifejezést.

A gégefő s az ehhez kapcsolt testrészek rezgésén a zöngével kiejtett szó hangok, vagyis a magán, s félhangzók megkülönböztethetők a nem zengő mássalhangzóktól.

Az ajkak, a nyelv s arcvonások különféle alakzatait, a beszéd változó mozgásainál a siketnéma, éles megfigyelő tehetsége által, a hangképeknél felismeri és megkülönbözteti.

Mindebből megmagyarázható, hogy a siketnéma a hangbeszéd alkatrészeit, valamint annak kapcsolatait s a beszédet képező szóhang-csoportokat látszólag, s a kéz tapintó érzékével műszakilag egymástól megkülönböztetni: vagyis szemével a szájs- s arcvonások alakjainak s változásainak megfigyelése által a beszédet leolvasni; kezének tapintó érzékével pedig a beszéd zengő részeinek rezgését s minőségeit a beszéd szerkezeten s az ezzel kapcsolatban álló testrészek felismerni tudja.

Ezen előadottak után áttérünk azon módszeres eljárás megismertetésére, melylyel elérjük azt: hogy a siketnéma az élőszó használatával, a részére kijelölt életkörüben, a szükséges képzettséget, szakszerű nevelés és oktatás által vezetve, elsajátíthatja.

I. A figyelem felébresztése és fejlesztése.

A siketnémát mindenek előtt végbevitt cselekedeteink, valamint az ajkak s arcmozdulataink pontos megfigyelésére szoktatjuk, s hogy azokat híven utánozni képes legyen, oly gyakorlatokat alkalmazunk, melyek által a legegyszerűbb mozgásoktól s legszembetűnőbb alakzatoktól, a kevésbé felismerhetőkre, a könnyebben szemlélhetőktől a nehezebbekre haladva megfigyelhet minden útmutatást a szóhangok elemeinek s csoportjainak kiejtésénél.

Kezdetben következő gyakorlatokat végeztetünk növendékeinkkel.

1. Minden gyermeknek egyenlő színű és számú pálcikát adunk, a milyent és mennyit magunk részére is veszünk.

A tanító egy pálcikát az asztalon maga elé helyez; a növendékek ugyan ezt cselekszik. Ezen lehelyezett pálcika elébe, s utána lesznek a többiek is szép rendben lerakva.

2. Ezen gyakorlatoknál kezdetben csak két különböző színű, u. m. veres- és fehér-, azután pedig több különböző színű pálcikákat használunk, melyek színre nézve váltakozva rakatnak le.

3. A pálcikákkal rakatunk különböző alakokat, és pedig előbb egyszerű, s azután nehezebb alakúakat.

4. Hasonlóan járunk el egyéb könnyen kezelhető tárgyak lerakásával.

Ezután különböző kéz-, szájs- és nyelv mozgulatokat végeztetünk.

Kézmozdulatok.

1. A kezek egy más mellé nyugodtan az asztalra tétetnek. A kezek nyugodtan elbuzatnak. 2. A jobbkez felemelése. Annak leeresztése. 3. A balkez felemelése. Annak leeresztése. 4. Mindkét kéz felemelése, s leeresztése stb.

Szájmozdulatok.

1. Szájnyitás- és zárás különböző nagyságban. 2. Az ajkak nyitása és zárása egymásra szorított fogakkal stb.

Nyelvmozdulatok.

1. A nyelv kinyújtása mérsékelt szájnnyílással. Annak visszahúzása. (A száj különböző szélességében). 2. Az előre nyújtott nyelvnek az ajkak jobb- és baloldalára való tevése. 3. A nyelvnek felső ajakra való tevése. 4. A nyelvnek az alsó ajakra való tevése.

A midőn növendékeink ezen gyakorlatokat már teljes pontossággal végzik, áttérünk a légzési-gyakorlatokra, és pedig:

1. Egyszerű fuvallat.

Mivel a gyermek mindig örül, ha tevékenysége eredményre vezet, azért az fuvási gyakorlatokat kezdetben könnyű tárgyakon kezelendjük; u. m. a) toll vagy vékony papírszeleteken, melyeket a növendékek kezükön szájuk elé tartanak; b) azután egy darab összegöngyölített papírt az asztalon tova fujatunk velök, és c) facsappal el látott disznó hólyagot fuvatunk fel.

Ezen gyakorlatoknál folyton figyelünk arra, hogy a növendékek a gyakorlatokat minden gyorsaság (szeleskedés) nélkül, nyugodtan, hosszan, kezünk mozdatával adott vezényletre, pontosan vigyék végbe, hogy ez által a szükséges erős belégzés mintegy önmagától jöjjön létre.

2. Be- és kilégzés vezénylet mellett. A tanító kezének lassú felemelése által ad jelt a növendékeknek a belégzésre, és annak lebecsajtása által a kilégzésre.

Gyakoroljuk: a) mérsékelt be- és kilégzést a szájon keresztül, b) mély be- és kilégzést, c) gyors be- és kilégzést.

3. Be- és kilégzés zárt ajkakkal az orron. Ez mindazon módon kezelendő mind fentebb a 2. pontnál jeleztem.

4. Belégzés a szájon. Száj elzárás- és légkibocsajtása az orron. (A gyermek az orra elé tartott kezén érzi, vajjon a lég jó úton lett-e kibocsajtva).

5. Belégzés a szájon; a lég kibocsajtása az orron nyitott száj mellett.

6. Belégzés az orron nyitott száj mellett; a lég kibocsajtása a szájon.

7. Belégzés a szájon; a beszítt légnak nyitott száj mellett visszatartása; a lég kibocsajtása.

8. Egymásutáni kétszeri belégzés szünettartással; a légvisszatartása s kétszeri kilégzés szünettartással.

9. Be- és kilégzés váltakozó mennyiségben, a tanító meghatározása és vezénylete szerint.

Ezen gyakorlatok naponként akkor is előveendőek, a midőn már a tanítás kellő folyamatba jutott. Sőt a következő tanévekben a beszédtanításnál igen jó szolgáltatást tesznek a légzés erősítése- és szabályozására nézve.

A siketnéma természetében rejlik, hogy ha egy tárggyal hosszasán foglalkoztatjuk, érdeklődése a nevezett tárgy iránt csökken; azért felette szükséges a változatosság szem előtt tartása, különösen a tanítás kezdetén. Kezdetben legfeljebb 10-15 percig lehet növendékeinket az említett gyakorlatokkal foglalkoztatni. már azon oknál fogva is, mert kezdetben testi erejük többet nem bír meg. Lassan, lassan ezen gyakorlatok

megnyújtatnak, míg végre egy óra hosszára fognak kiterjedni; szükséges azonban, hogy a kellő változatosság később is megtartsassék,

Mit csináljanak tehát növendékeink a tanítás első idejében?

A rajzolás a kezdőknél mint csendes foglalkozás igen alkalmas első sorban önmagáért a rajzolás tanulásaért; másodsorban a szem és kéz gyakorlása végett, mi igen hasznos előgyakorlat az írás tanulására.

A rajzolás egész osztálylallyal együtt kezelendő. A gyermekek a tanító vezényletére pontokat csinálnak és ezeket vonalakkal összekötik. Ez által függélyes, vízszintes, és ferde vonalak keletkeznek, a melyekből később, a gyermekek számára egyszerű mértani alakok képezhetők.

A tornagyakorlatok szintén ajánlatosak. Ezek nemcsak a testet edzik, és ügyesítik, hanem a figyelmet felébresztik, és növendékeinket cselekedeteink pontos utánzására szoktatják, mi a szóhang képzés tanításánál fellette szükséges.

Nem kevésbé hasznos szolgálatot tesznek célunk elérésében a képek együttes nézgetése. Ennek helyes vezetése is, elősegíti a figyelem fejlesztését.

Néha közönséges gyermekjátékok is rendezhetők, mert ezek frissítően hatnak a gyermekek kedélyére, és bizalmassá teszik őket tanítóik iránt, s készszé, a komoly követelmények kedvvel való teljesítésére.

I I. A szóhangképzés oktatás kezdete.

A már jelzett gyakorlatok által növendékeinket

elégge előkészítjük arra, hogy velök a tulajdonképeni szóhang tanítást megkezdhetjük. Hogy ezt a növendékek az intézetbe történt felvétele után 8 vagy 15 nap múlva, avagy később kezdjük-e meg, ez a növendékek képességétől függ; erre az idő nem határozható meg, az egyedül a tanító belátására bízandó.

Hogy a tanítást a magánhangzókön vagy a más-salhangzókön kezdjük-e meg, ez alárendelt kérdés. A tanításnál a fővel, hogy a könnyebbről a nehezebbre haladjunk. Siketnéma növendékeinkkel legkönnyebb azon hangzókat elsajátítani, melyeket úgy az arczon észrevétetni, mint azokat velök érzékeltetni lehet.

A szóhangok alapos ismerete életszervezettani (physiologiai) alapon lehetővé teszi a tanítónak megállapítani azt, hogy növendékeivel mely sorrendben vegye elő a hangzókat. Mivel e tekintetben a nézetek eltérők, lehetetlen határozott sorrendet megállapítani, mely irányelvül elfogadható lehetne.

Kezdő tanítónak jó, ha magát egyelőre bizonyos sorrendhez köti, és csak is akkor, a midőn már saját tapasztalataira támaszkodhatik, térhet el a megállapított sorrendtől.

Megfontolás és gyakorlat lehetővé teszik, a siket-némával a hangzók összes ismertető jelenségeit láttatni és éreztetni, vagy a hol ez nem lehetséges, azt velök hasonlatosság által megértetni.

Nyugalom és kitartás úgy a hangok fejlesztésénél, mint azok begyakorlásánál elengedhetlen kellék.

(Végo köv.)

Olgvai János.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

T Á R C Z A.

Útirajz.

Párizs s világ kiállítására hány keblet töltött el vágygyal látni őket. Az a sok szép, az a sok érdekes! A város gyönyörű épületei, remek mű-tárgyai, ugyan-ezek a kiállításon. Az Eiffel-torony. Az emberi nem fejlődésének bemutatása a czölöp építményektől kezdve. Valamely világrészből egy darab p. Kairó egy része hű utánzatban. Az óriási földgömb, mely egész más fogalmat, tájékozást ad világunkról, mint az eddigi miniatűrök. Hasztalan! A legtöbbnek a lemondás jutott osztályrészül. Azon tanítók lelkében azonban, kik vágyaikat e téren be nem tölthették, úgy hiszünk vagyunk elegen, él egy vígasz: hogy hazánk igen sok szépet, gyönyörűt tart fenn számunkra, ismerjük meg azt, gyönyörködünk abban első helyen. Mondjuk, hogy a tanítónak még útazásában is vannak kötelességei: ismerje meg előbb a közel levőt, az övét.

Már a téli estéken kedves szorakozást nyújt végig nézni hazánk térképén, elgondolni; mely vidékét nem láttuk még? Majd egy-kis kirándulást, körutat tervezni, a miket aztán a szünidőn lehetőleg végre is hajtunk.

Ez idén a vilákiállításra gondolva, kis körutat terveztünk, nehogy ama szemrehányást tehessük magunknak: íme annyit költöttünk, hogy kevéssel megpótolva Párizsba mehettünk volna el.

Utunk az Aranyos-mentén vitt Verespatak felé. E vidék igen szép, változatos, majd kopár szagztatott bérceivel, majd erdő koszoruzta hegycsúcsaival, gerinceivel. Ez utóbbiak közül az Ordás válik ki különösen. A mint mindig más-más, festői oldalát mutatja fehér ge-

rinczének. Az Aranyos hű kísérője az útasnak egész Topánfalváig. A víz pedig mindig kiegészítője a tájképnek, s nézetem szerint a hegyvidéknek az a felhő is. Nem mondom az állandó, általános borulást, vagy a nehéz eső felhőt, hanem azokat a sok színű: viola, fehér, vagy aranyszínű játszó gomoly felhőket. Azokat a szépségyesen emelkedő, elnyuló fehér ködsávokat, a melyek különösen hajnalban jelennek meg a völgyekben, erdők sűrűjében, s vonulnak fölebb, fölebb.

Az útban talált falvak nagy szalma födelű házaikkal kellemes benyomást nem tesznek, s melyekről nem hiában jegyezte meg hosszas gondolkozás után egy 5 éves gyerek: „úgy lehet az, hogy a nagy boglya alá egy kicsi ház nőtt“.

E helységek után jól esik Offenbánya bár kissé elhagyott városkán, s Topánfalva barátságos itt-ott emeletes házsorain végig haladni. Az Aranyost elhagyva, egy bükk erdőn át elérjük Gurarosut, mely úgy szólva kapuja Verespataknak. Itt nagy állami arany-mosó és foncsorozó ház van.

Verespatak a szó szoros értelmében megfelel nevének. Egy hosszú vörös és sárga patak az egész, melynek két oldalán a zúzó malmok, s lakó házak sora húzódik a kocsin fölfelé csaknem másfél óráig tartó úton. Növényzet, erdő csak jó távol két oldalt látható, s az a kopár vízmeder annál rosszabb benyomást tesz az útasóra, mert az aranymosó nők, férfiak a legkisebb árnyék nélkül ott dolgoznak nyári naphosszat.

A nagy ivásokon kívül, melyeket e vidéken szombaton, a fizetés és arany-b-váltás napján rendez a legtöbb bánya-munkás, nem gondolva a tél nyomorára, mely

náluk gyakran beköszönt, tán e hő napon való dolgozás is oka, hogy annyi itt a hülye gyermek és felnőtt, s néha egész család. Verespatak közepé táján több csinos ház, hivatalok, s magán lakások emelkednek; az útezők kövezete azonban mindenütt nyaktörő. Hiába is akarja a természet javítani, egy-egy jótékony zápor alkalmával betöltve a hegyekről hozott homokkal az utat, mert ki-szedik a kő közül, hogy az aranyat belőle kimossák.

Verespatak hegyei közül igen érdekesek a Kirnik és Csetate-rosi szép szagatott csúcsaikkal, a bányászásért át és át lyuggatott oldalaikkal. A közet között sok kvarcz fordul itt elő, a kettős piramisok egész gyöngy halmazt alkotnak néhol az úton. A Csetatéhez kényelmes út vezet föl. E hegy akkor lepi meg igazán az embert, ha belép. Belépni a hegybe?! Igen, egy óvális, inkább faragott, mint vágott, síma oldalú bánya-folyósó vezet be. Egyszerre nagyszerű, függélyes magas falu szikla rotunda tárul elénk, s a szírtezikézákokra az ég borúl födelül. Az oldalon egy-egy bányász csákánya peng, s a hang után a magasban, keskeny kőpárkányon, féltérden állva fődözzük fel a dolgozót. Majd mennydörgésszerű dübörgés szakítja meg a csendet, a hang a föld alól jön, robbanatan valamely mélyebben fekvő bányában. Maga a Csetaté is egy óriási bánya, melyet még a rómaiak alkottak úgy szólva egy hegy üregg. Ők hatalmas tüzet élesztettek a sziklák alá, s a forró követ vízzel öntözték, hogy egy-egy réteget lerepeszsenek.

Magas oldalain hatalmas ablakszerű nyílások is vannak, s ezek csinos szikla keretül szolgálnak egy-egy távoli vidék-részlet képének.

Egy másik kirándulás a Detunátára vezetett. Ez annyiszor, s szépen leirt természeti nevezetességről csak félve merek szólni. A nagyszerű bazált oszlopok titáni erővel támogatják egymást, összesímulva emelkednek a magasba. A kissé ívalakú bemélyedéssel fölnyúló sorok mögött más oszlop sor mutatja előre tolt, négyzetű tetejét, majd újra más és más, több sorral, egész 100 mt. magasságig. E tömör oszlopsort látva, megdöbbenéssel gondolunk azon viharokra, villámokra, melyek még is leszagatják, s a hegy lábához ontják az oszlopok tört darabjait. Óvakodva lépünk egyik oszlop darabról a másikra, mert némelyik mozog, s a közöttük levő üregeket vastag, de könnyen besüppedő moha tölti be.

E bazált oszlopok üregeik között nyár közepéig is megővjék a havat az olvadástól, sőt egyik részében kis jégbarlang van, melyben hóból a nyomás által képződött jég található. A magasban, az oszlopok sötét tetejét sárga, zöld és vörös kis zuzmó telepek tarkítják. Az oldalon egy-egy berkenye, sorbus, bollogat élénk piros gyümölcsesokraival, végre lenn és fenn a fenyűerdő sötét lombja szolgál pompás keretül. A Detunátára vezető út Verespatakfelől sivár, mert csak néhány év alatt és jókora erdőrészt pusztítottak ki. A kilátás azonban mindenfelé igen szép e hegyvidéken, s főkép a távolban kimagasló Vulkán, ez idő-jósa Verespataknak, emeli a táj szépségét.

Útunk alatta vitt el Dévára. Déva szépítő bizottságának dícséretére válik ama buzgóság, melylyel a váromhoz vezető utat csinosítják és kényelmessé teszik. Emelni fogja a hely érdekességét amaz alagút, mely most készül, s mely a várhegy egyik oldalán fog átvezetni. A kilátás a Marosvölgyére, a nagyági és aranyi hegyekre igen szép a várromról.

A legtöbb vár és várrom látása vagy szomorú történelmi emlékeinel fogva, vagy annál fogva, hogy a lovagkor egy-egy bűnének nyomát is viseli magán, leverőleg hat a kedélyre, s némelyiknek képe, mintegy nyo-

masztó álmom él az ember emlékében. Nem így Vajda-Hunyad vára. Ez inkább lelkesítő. A csinos, különböző alakú tornyocskák tarka fénylő eszerőfedelűkkel, az ör-torony karcús oszlopaival, a rézesatornák sárkány fejükkel, a jól ápolt kis virágos kert, oly békés, vonzó hatá-suak. Benn, a két sor márványoszlop által emelt goth-ives lovagterem boltjai alatt, mintha csak most hangzott volna el Hunyadi szavának dörgése. A világos, tarka üveges, nagy ablakú dolgozó szobából, mintha csak most távozott volna el az ifjú Mátyás. Azonban a még ki nem javított felső terem lakói a denevérek; a nagy némaság; a toronytetőn álló alabárdos vas-őr, mely bámulva néz le a kalapáló, zúgó vashámorra, a vas bányából érczet hordó kosarakra, mondani látszanak: régen volt! Sajátságos is e vas-szállító gépezet. A vajda-hunyadi vaskohótól a gyalog két és félórnyira fekvő Gyalárig hegyen, erdőn, mélység fölött magas állványokra két soros sodronykötél van erősítve, e köteleken nagy vaskosarak, egybe öt ember tér, haladnak egymástól 8—10 mnyi távolban a bányából vassal terheltén, s vissza üresen. Sajátságos, mint gurulnak ez elhagyott vidéken tova, mint lelkiismeretes, komoly munkásokhoz illik, mert itt senki sem ügyel rájuk.

(Vége köv.)

Schwarczel Adél.

PAEDAGOGIAI ESETEK.

A 8-ik számú paed. esethez. Nem annyira magához az esethez, mint annak végső sorához: „ez természet ellenes volna“ kívánok szólni. Ez esetben egyszerre feltűnik, hogy a nagymama utolsó szavaiban igazság van, s csakugyan nem illik az eset megoldásához a kézesők, mert az mindjárt a büntetés után olyan erőszakolt; de másfelől önként fölmerül előttünk az a kérdés is, mi lenne hát a természetesebb eljárás az elkövetett rossz tett megtorlásához s e tekintetben Géza helyesebb irányú fejlesztéséhez? Ehez kívánok szólni. Leggyorsabb, legegyszerűbb s mondhatni, a leggyakoribb eljárás, mint a nagymama is tevé: a meglazsnakolás. Ez megtorlása a rossz cselekedetnek, de jövőjét tekintve eredményeiben igen kétes. Nem mondom, hogy eredménytelen, mert lehet, hogy Géza visszatartja magát a pulykafiak dobálásától legalább akkor, ha a nagymamát maga közelében érzi, de lehet, hogy már mamája szemeláttára követ fog reájok. Őt hat éves gyermeknél a verés visszariasztónak a tétől meg is járja, de a fiú érzéketlenségét a pulykafiak iránt helyre nem hozza; sőt az is lehet, hogy még haragosabb lesz reájok, mivel éppen értök kapott ki, s még több alkalmat ragad meg, most már bosszút állani rajtok. Tehát a meglazsnakolás után (egy vagy két nap múlva, akár rövidebb idő után) t. i. akkor, midőn ez első felháborodás nyomai elmúltak, vissza kell térni Géza dobálására; példákra, a pulykafiak érző testére minő a Gézá-é is, fájdalmára, minőket Géza is érzett a nagymama lazsnakolása alkalmával; kell hivatkozni s Géza részvét érzelmét a pulykafiak iránt felköltetni. Úgy, de a nagymama felboszantása még ezzel nincs helyrehozva? Ezek után, midőn a felháborodás Géza irányában már elmúlt, lesz helye, hogy a tata utasítsa Gézáját: menj kérd meg nagymamát, hogy őt e tettel magadra haragítád. A kérést követő megbocsátás után önként jó a kézesők, ha már erre szoktatva volt, s eszébe se jut sem Gézának sem a nagymamának, hogy ő most azt a kezét csókolja meg, mely őtet megverte. S nem is azért csókolja meg, mert megverte, hanem jóindulatból, alázatosságból, melyet a jó nagymama iránt mi is érzünk a csók lesz mint egy pecsétje,

igazolója a kibékülésnek s jele annak, hogy a régebbi jó viszony a nagymama és Géza közt helyreállott. Most már a Géza körlelése is őszinte lesz s ebben a nagymama sem fog kételkedni. Ez eljárásban van szeretet, mely a kedélyre is hat. Hátra vannak még a nagymama azon szavai: „Géza hibáját, mit már elkövetett, jóvá nem teheti; s én sem vehetem le róla az ütölgést!” Ebben mi is egyetértünk, mert a megtörténtet meg nem történné tenni csakugyan nem lehet, s ez ellenetésnek ugyan jó; de célunk nem is az lesz, mi kivihetetlen, hanem az, hogy Gézát a hasonló cselekedetektől elvonjuk.

Vásárhelyi Gyula.

10. A holdkóros és stupidus. Évekkel ezelőtt Budapestről egy több gyermekű uri család költözött községünkbe. Az egyik fiút, kinék két év kellett az első gymn. osztály elvégzésére, a szomszéd város gymnasiumba adták, a második osztályba. Alig volt azonban ott egy pár napig, haza szökött; s ezt ismételte a fiú, valahányszor visszavitték, a nélkül, hogy az iskolában erre okot adtak volna. Egy alkalommal pedig, midőn az igazgató szigorúan kérdőre vonta magaviseleteért, az igazgatóval szemben oly gorombán viselte magát, hogy az kénytelen volt figyelmeztetni a fiút épen jelenlevő anyját, hogy gyermekét vigye el az intézetből, ellenesetben ki fogja onnan tiltani. Az anya azzal mentette fia gorombaságát, hogy fia holdkóros, s mint ilyen, most lévén épen új hold, beszámíthatatlan állapotban van. Az igazgató nem fogadta el ezt mentségül, mi miatt a fiút elvitték egy más gymnasiumba, honnan, mert az előbbi eset egész rendszórosen ismétlődött, majd egy harmadik gymnasiumba kellett vinni, de innen is, a fentiekhez hasonló okból, végre is haza kellett hozni s honn marasztani, hol teljesen gondtalan szabad élete volt a gyermeknek.

Ez eset után egy pár héttel a szülők hozzám folyamodtak s kértek, hogy készítsem el a fiút a második közép osztály tananyagára, én, miután kikötöttem, hogy nekem minden tekintetben teljesen szabad kezet engedjenek, a goromba és elkényeztetett gyermek tanítását el is vállaltam.

Midőn az első órán megjelentem, látszólag örömmel fogadott; sőt midőn említettem neki, hogy eddigi magaviseletével mily nagy fájdalmat okozott szülőinek, könnyezve fogadta, hogy ezután jól fogja magát viselni. S csakugyan nem csak az első órán, de egy egész hétig kifogástalanul viselte magát s szorgalmasan tanult, a minek nem csak én, hanem szülei is igen örvendettek, s örömeiket, figyelmeztetésem daczára, hízalgéssel, s kiváló utánjárással adták tudtúl a gyermeknek. A második héten a fiú már egészen megváltozott. Feladatait nem végezte el, s kezdette magát gorombán viselni; sőt egy alkalommal, midőn már többszöri intéseimet, figyelmeztetéseimet mind kárba veszni láttam, megmondottam neki, hogy ha magát meg nem javítja, kénytelen leszek a pálcához, mint utolsó fogylmi eszközhez folyamodni; mire ő egész hetykén azt felelte: „széretném látni!” A gorombát, ez illetlen feleletéért pár szóval megfeddve, ott hagytam.

Másnap megjelenek a rendes órában; a fiú azonban ez alkalomra sem készítette el feladatát, nem tanulta meg leczkáját. Midőn hanyagságáért ismételtén is megrottam, s előbbi fenyegetésem végrehajtásához akartam kezdeni, a fiú nagy siró hangon, körülbőlől a következőleg kezdett védekezni: „én nem tudok tanulni, mert eddig is még minden tanítóm azt mondta, hogy stupidus vagyok, csak épen a tanító úr állítja az ellenkezőt, csak hogy engemet kínozhasson.” E védekezés egészen megle-

pett; s látva, hogy itt a fiú megelőző tanítóinak helytelen és gondatlan eljárásából származó következményekkel van bajom, igyekeztem a gyermeket egészen szelíden a „stupidus“ szó lealázó jelentéséről, s arról, hogy csakugyan nekem, s nem volt tanítóinak van igazuk, meggyőzni, s ezt bebizonyítandó, mondom neki hogy lépjen csak közelebb hozzám, vegye kezébe a könyvét s majd meglátja, milyen hamar megtanulja feladatát, ha figyelmesen tanul. Beszédem, úgy látszott, hogy a fiúra semmi hatást sem gyakorolt, sőt látva, hogy előbbi illetlen módon előadott védekezéseért még csak még sem róttam, vérszemet kapott, s könyvét úgy vágta a szoba padlójához, hogy darabokra szakadt, s e közben folyton kiabálta: „nem tanúlok, nem akarok, ha akármit is csinál.” Ezt látva és hallva, szigoruan reá parancsoltam, hogy szedje össze könyvét, s egyuttal tudtára adtam, hogy nem fog kapni ebédet. A fiú ezt hallva, megijesztődve hátrál a falig, s ott hirtelen felkapja apja fegyverét, s felhuzva reám akar célozni. Szerencsémre, hogy e pillanatban észrevettem a gonosz gyermek szándékát, s pálczámmal kezére ütve, kivortom kezéből a fegyvert, különben aligha nem esem áldozatúl egy rosszul nevelt gyermek vad indulatának. Igaz ugyan, hogy erre aztán úgy elpálcáztam e vásott fiút, daczára, hogy megrémült anyja e közben folyton mondotta, hogy fián megint rajta van gonosz betegsége, mert ma épen új hold van, hogy a gyermek előttem csúzva kérte a bocsánatot, s fogadta, hogy többé soha sem lesz goromba, leczkáját pontosan meg fogja tanulni, csak most engedjek meg neki stb.

A büntetés után kérdeztem a gyermektől, hogy mert ellenem fegyvert emelni azzal a szándékkal, hogy meglőjjön, mire e meglepő feleletet kaptam: „Nem akarom én a tanító urat meglőni, csak megijesztetni, hogy hagyjon el engemet, mert akkor nem lett volna itt más a ki tanítson, s így nekem se kellett volna többé tanulnom!” Ime e vásott gyermek eddigi magaviseletének indoka!

Ezen eset óta háromszor is ismétlődött az új hold a nélkül, hogy az én tanítványom valami kihágást vagy hanyagságot tanúsított volna, a mire a szülőket figyelmeztettem is. Sőt az egy évi idő alatt, a míg tanítottam, még csak kétszer kellett pálcát fognom reá, annyira megszelídült. Tanulásával is annyira haladt, hogy a második közép osztálybeli vizsgát jeles eredménnyel tette le, midőn pedig szülői tanulmányai folytatása végett megint gymnasiumba akarták adni, engemet kért meg, hogy beszéljem le őket e szándékukról, miután ő a latin nyelvet nem szereti. Tehát az a gyermek, a ki csak kevéssel is ezelőtt, úgy szolva parancsolt szülőinek, most még kérni sem meri azokat akarattjuk megváltoztatására.

A fiút reáliskolába vitték, hol szorgalmas és jó magaviseletű tanuló vált belőle. Nagyobb osztályos korában, valahányszor a szünidőkre hazajött, mindig felkeresett, mindannyiszor köszönte, hogy annak idején oly szigoruan bántam el vele, s nem engedtem akarata után. Egy ilyen alkalommal beszélte el azt is, hogy mikép tett ő szert, még elemi iskolás korában, a „holdkóros betegségre.” A mint nekem beszélte, még mielőtt iskolába adták volna, már félt az iskolától, a melylyel csintalanságaiért mindig ijesztették. Ezért aztán a midőn oda került, mikor csak szerét tehetette, mindig kerülte az iskolát; vagy ha felé ment is oda, ott sem nem figyelmeztetett, sem nem tanult, a miért tanítói stupidusnak nevezték, s hanyagságáért meg rossz magaviseletéért folyton panaszkodtak ellene szülőinél.

Egy alkalommal anyja egyik nála látogatóban levő barátjának panasolja, épen az ő jelenlétében, hogy

monnyire aggasztja fia magaviselete. A jó barátné figyelmezteti anyját, hogy ügyelje meg, ha vajjon az iskolakerülés, meg egyéb kihágás nem épen új holdkor szokott-e megtörténni, mert ha igen, akkor a gyermek bizonyosan holdkóros, a mi ellen aztán nincs is orvosság! Ezt a mint mondja, jól megjegyezte magának, s azután volt is gondja rá, hogy azt a maga kedve szerint kihasználja.

Pallós Albert.

11. A mama levelet irt. Az izraelita ünnepek alatt a tanítványaim között levő zsidók pontosan jártak ugyan iskolába, de vallásos törvényeik szerint írni, rajzolni, női-munkákon dolgozni nem volt szabad.

Azonban most, a sátoros ünnepek alatt, midőn 4–5 napig semmi ilyen dolgot nem volt szabad csinálni, szintűgy elunták magukat a magán-dolgozati órák alatt és némelyek kértek, hogy engedjem meg nekik az írást, rajzolást.

Ezt természetesen, tisztelve a vallásos törvényeket, határozottan megtiltottam.

Másnap egyik első osztályos növendékem, kinek osztályával 6 osztályom lévén, egész d. e. csak 1/2 óráig foglalkoztam, a „szabad-rajzolás”-i óra alatt elővette a táblát és rajzolt.

Óra végén, midőn a dolgozatokat vizsgáltam, ő is mutatja az övét. En, emlékeztetve tegnapi parancsomra, meg akartam büntetni, de azelőtt kérdém: „Megengedte a mama, hogy ma rajzoljon?”

Ő azt felelte:

„Nem mondta, hogy szabad; de ma ő is irt levelet, s azt hittem, nekem is lehet rajzolni.”

Ilyen körülmények között a büntetés elmaradt és a nélkül, hogy helyeslőleg vagy rosszalólag szóltam volna, annyiban hagytam a dolgot.

Sz. D.

12. Felsőzökött az iskolába. A beiratások alkalmával történt. Meghagytam azon néhány gyermeknek, kik első nap beiratkoztak, hogy rendszeresen járjanak ezentúl iskolába, mert a kik nem jönnek rendszeresen, azok nem haladhatnak a többiekkel, s aztán meg az ilyen gyermekek szülőit meg is büntetik. Említettem előttök a múlt évről többeket, kik büntetve voltak. Természetesen ezek közül most sem volt jelen egy is.

Látszott a jelen levő tanköteleseken, hogy szinte büszkéek az iskolába idején feljövésükre, mi kitetszett onnan, hogy elmondotta egyik-másik, miszerint ő ezt is hívta, azt is hívta; de Feri nem jön, mert nem engedik (t. i. szülői); Pista meg a törökbúza-szedés utánig marad otthon. stb.

„Minden tanköteles gyermeknek jönni kell az iskolába,” mondottam én.

„Engem sem akartak engedni; de én elszöktem s úgy jöttem fel” azt mondja Józsi.

„Szülőiteknek engedelmesskednetek kell”, feleltem.

Sándor Lajos.

L A P S Z E M L E.

A „Nevelés” f. é. 9-ik száma mellékletében nyílt levél jelent meg az áll. t. kép. zene-, rajz-, torna- és gyak.-isk. tanárok fizetése javítása érdekében. A felszólalás jogosult, megérdemli, hogy minden irányból a legmelegebb pártolásban részesüljön. Ez okból közöljük a levelet, a mint következik:

„Nyílt levél az áll. tkép. gyak.-isk. tanítókhoz és tanítónőkhöz.

Tisztelt Kolléga Úr!

Tudom, hogy Ön is csak oly csalódva és sértődve látja a magas miniszterium ama intézkedését, melyet az

áll. tkép. tanárok fizetésének emelése érdekében tett, mint ön. Valami elszomorító és elkésérítő tény az, hogy mi, gyak.-isk. tanítók nemcsak fizetés-emelésben nem részesülünk, de még csak megemlítve sem vagyunk a miniszteri indokolásban. A reményről lemondanunk, magunkat elhagynunk azonban nem szat-ad!

Ne vegye tolazkodásnak, ha elmondom, miket tartok czélszerű teendőinknek ügyünk érdekében.

1. Mindenikünk kérjen fel 1—1 országgyűlési képviselőt arra, hogy érdekünkben a legközelebbi budget tárgyaláson szólaljon fel s érvényesítse befolyását abban az irányban, hogy a jövő évtől kezdve fizetésünk legalább aránylag — 100 frttal — emeltessék. Ez az emelés mintegy 2000 frttal növelné csak az állam kiadásait.

2. Hassunk oda, hogy a tkép. tanárok országos egyesülete mielőbb adja be a magas miniszteriumhoz kérvényét a rajz-, zene-, torna-tanárok és gyak.-isk. tanítók fizetésének emelése érdekében.

3. Készítsünk kérvényt (memorandumot) minden gyak.-isk. tanító aláírásával s nyujtsuk át azt küldöttsegileg miniszterünk Ö nagyméltóságának. Fessük le helyzetünket, hivatásunk fontosságát, munkánk terheit, társadalmi körünk követelményeit, a tanítóképzésben elfoglalt állásunkat s mondjuk el bajainkat, sérelmeinket és fejtjük ki, hogy a tanítóképzés emelkedése a gyak. iskola szervezetének megváltoztatását valóban megköveteli: s így megokolva kérjük azt, hogy a gyak.-isk. tanító a rendes tanárokkal egyenlő rangot és fizetést nyerjen s hogy a tanítóképzésben a módszertan és gyakorlati nevelés-tan tanítása ő reá bízassék. E kérvényt a jövő év elején okvetlenül benyujtanók. Addig ügyünket ez irányban a sajtó útján beszéljük meg.

4. A tképezdei tanárok országos egyesületében szintén ez irányban munkálkodjunk.

Nem örökdelek, hanem a tanítóképzés érdeke követeli e mozgalmat. A tanítót arra, a mi őt tanítóvá, nevelővé teszi, senkisémm taníthatja meg inkább, senkisémm jobban, mint az igazi tanító. Csak mi vagyunk abban a helyzetben, hogy leendő tanítóinknak a szó szoros értelmében ezt mondhatjuk: utánam! Csak tőlünk nyerhetnek ők elméleti ismeret helyett gyakorlati tudást, utasítás helyett pedig élő példát. Ezt az előnyünket a tanítóképzés javára fölhasználunk: kötelesség.

Kérem, legyen szives e levelemre becses észrevételeit velem közölni s ha jönnek látja, ügyünk érdekében velem kezét fogni és a kivitelre vonatkozó tanácsaival, támogatásával engem gyámolítani.

Vezetőnkül ez ügyben érdemesebb kartársaink egykét kell fölkerünk; melyiket? erre szintén kérem t. kartárs úr feleletét!

Összetartás az erő! — Mély tisztelője:

Losonczon, 1889. nov. 12.

Peres Sándor,

áll. tkép. gyak.-isk. tanító, s a «Nevelés» szerk.”

Schw. Lhrtzg. Folyó év július 15—16-án folyt le a francia-svájezi tanítók 11-ik Congressusa Lausanneban Ruffy, kántoni nevelésügyi igazgató elnöklete alatt.

A tanácskozás egyik tárgyát az a kérdés képezte, hogy hány éves korában lépjen a gyermek az elemi iskolából a középiskolába. Erre nézve a megállapodás Herzen akadémiai tanár indítványára az lett, hogy részesüljön a növendék 11 éves koráig az elemi tanfolyamon általános oktatásban s csak a 12-ik évében menjen a középiskolába. A kik középiskolába menni nem akarnak, folytatják tovább az elemi tanfolyamot.

Folytatás a mellékleten.

A gyűlés másik tárgyát képezte a rajzoktatás. Erre nézve következő kérdések voltak eldöntendők.

1. Mi a célja a rajztanításnak az elemi és felsőbb népiskolában?

2. Hogyan áll jelenleg a rajzoktatás az iskolákban?

3. Micsoda hiányai vannak s hogy kell azokon segíteni?

4. A tanítók elég képzettséggel bírnak-e arra, hogy a rajzot taníthassák? Ha nem bírnak elég képzettséggel, minő úton kell ezen segíteni? Az előadó Lavanchy, neuchâteli akadémiai tanár volt.

A gyűlés következő tételeket fogadta el.

1. A rajztanítás célja nevelési és gyakorlati.

2. Egyes tanítók minden igyekezete mellett is, kevés kivétellel, nincs meg a rajztanításban a tervszerű és módszeres eljárás.

3. A minta utáni rajzolás akadályozza a természet utáni rajzolást s meghiúsítja a tanítás gyakorlati eredményét.

4. A rajz legyen osztálybeli oktatás tárgya, a meddig csak lehet.

5. Kiválóbb helyeken szaktanítókra kell bízni a rajztanítást.

6. A rajzórák számát a mértani-rajz beszámításával szaporítani kell úgy, hogy a szabad kézi rajzra hetenként két óra essék.

7. Iparos vidéken, ha lehetséges, a rajzoktatást a kézi munka tanítással kell összekötni.

8. A tanítók általában véve nem bírnak elég képzettséggel a rajztanításra.

A tanítók képzettségét lehetne eszközölni rajz póttanfolyamok és szakfolyóirat által, de szükséges lenne a rajztanítást a képezdekből is újjá szervezni.

Utolsó tárgya a gyűlésnek az új egyesület alapszabályainak megállapítása volt. Eddig az egyesület címe „Roman-svájci tanítók egyesülete” volt, most e helyett „Nevelő-egyesület” címet vettek fel. Az egyesület három évenként fog gyűlést tartani rendre a francia kantonokban. Az egyesület továbbra is fentartja „Nevelő” című lapját, melyet minden tag kap évi 5 frank tagsági díj fejében. E lapnak a jelen évben 1470 előfizetője van, remélhetőleg jövő évben sem lesz kevesebb.

All. D. Lhztg. A fiúiskolai kézügyesítő oktatás érdekében a kilencedik congressust f. é. szept. 29-én tartották meg Hamburgban. Az érdeklődők közt voltak a gyűlésen a tanítókon kívül, iparosok, kereskedők; képviselve voltak a városi tanács s a városi iskolai hatóság, különböző miniszteriumok és hatóságok.

Hamburgon kívül részt vett a gyűlésben Németországnak több városa és egyesülete, mintegy 180 küldött által. A gyűlésre képviselőt küldött Oroszországból Pétervár, továbbá Svédország, Dánia és Amerika. Miután Lammers A. elnök a gyűlést megnyitotta, következtek az üdvözlések. Elsőben üdvözölte a gyűlést Köhler tanácsos Hamburg nevében, azután dr. Schneider királyi tanácsos a porosz kultuszminiszter nevében, dr. Brügel a württembergi közokt. miniszter nevében, Schweitzer igazgató az elsass-lothringeni miniszterium nevében. Lammers A. elnök előadta a fiúiskolai kézügyesítő fejlesztő egyesület múlt évi működését.

E jelentésből megtudjuk, hogy az ügy mind több-barátot nyer, s hogy a nyáron Lipcsében 127 tanító részesült a kézügyesítő oktatásból tanításban a póttanfolyamon. Bismark birodalmi kancellár adott a kézügyesítő oktatás céljára 5000 márkát, a porosz kultuszminiszter ugyanannyit.

Rissmann a berlini tanító-egyesület másodelnöke e

tételről értekezett: „Mennyiben érdekli a német tanítókat a kézi munkatanítás fejlesztése?”

A teletet következőkben foglalhatjuk össze. A tanítókat érdekli ezen ügy, mert a kézimunka tanításnak célja első sorban az, hogy nevelőleg hasson a gyermekekre, különösen azoknak gyakorlati értelmökre és formaérzékökre. A kézügyesítő oktatás az egész iskolai oktatásnak javára van; nagy hasznát lehet venni a természettan, földrajz és mértan tanításánál. A plasztikai utánképzés tisztább fogalmat ad a gyermeknek a tárgyak szerkezeti s alak viszonyairól.

A kézimunka tanítás az által nyer izlés nemesítő és szellemképző jelleget, ha annak elemeit a tanítók tanítják. Az iskola feladata az, hogy az életre neveljen. Az iskola a családnak, a községnek, az államnak s általában a nép egészének áll szolgálatában. Minden hivatása magaslatán álló tanítónak kötelessége közreműködni abban, hogy az iskola mennél jobban megfeleljen céljának. A fiúiskolai kézügyesítő oktatás olyan nevelő eszköz, mely időhaladtával mind több-több méltánylásra fog találni. A kézügyesítő oktatás nagy befolyást gyakorol különösen az akaratra. Olyan fejlesztőleg hat az érzékekre, a kéz gyakorlati használhatóságára, bizonyos tekintetben a test idomítására, annak alkalmazkodására s ereje kifejtésére, hogy e részben semmi egyéb eszközzel nem pótolható egészen.

A kézügyesítő oktatás valódi szükséglet pótol az iskola és családi tűzhely közötti hasznos viszony létrehozására. A tanítónak tekintélyét emeli az, ha a tanító egy ilyen fontos nevelő eszközt nem szalaszt ki a kezéből a nélkül, hogy azt a maga céljaira felhasználná. A német tanítónak még azt a nemzetiségi szempontot sem szabad szeme előtt tévesztenie, hogy a kézügyesítő oktatás eredetileg német gondolat volt; kár volna ennek megvalósítását egészen a külföldre bízni, s azután onnan behozni.

A kérdés egy másik oldalát fejtegette dr. Brinckmann Justus a hamburgi iparmúzeum igazgatója e szempontból: „Mennyiben érdekli az iparosokat a fiúiskolai kézimunka tanítás?” Azok között, mondja előadó, a kik a fiúiskolai kézügyesítő oktatásnak ellenségei, vannak iparosok is, mert ezek azt hiszik, hogy az iskola majd egy sereg kontárt nevel kik a becsületes iparosnak a versenyt megnehezítik. Ez az aggodalom alaptalan. A kézügyesítő oktatásnak nem szabad eladásra dolgozni; de nem is célja az, hogy szakiparosokat képezzen. A kézügyesítő oktatás csak arra törekszik, hogy megismertesse a gyermekkel a kézimunka természetét, nehézségeit, értékét, előnyeit, hogy legyen fogalma a gyermeknek az ipari foglalkozásról. A mintázás előnyösen fejleszt a tanuló izlését. A kézügyesítő oktatás jó alkalom annak megértetésére, hogy miképpen lehet valamely tisztán gyakorlati célra szolgáló eszköznek csinos alakot adni, a nélkül, hogy annak czélszerűsége legkisebb csorbát szenvedne. Az ipar nagy hasznát veszi annak, ha a kéz meg van ügyesítve. A kézügyesítő oktatásnak az a gyakorlati haszna is van, hogy a növendék nem téved egészen ismeretlenül valamely nem neki való iparra.

Schenckendorf porosz országgyűlési képviselő a kézimunka tanítás tulajdonképeni célját fejtegette. A kézügyesítő oktatás, mondja előadó, egészben véve azt a célt tartja szeme előtt, melyet a rajz s annak mintegy kiegészítője. A térrajzot követi a testrajz, s ezt a test mintázása, megcsinálása. A kézügyesítő oktatás fejlesztésére alakult egyesület titkári jelentéséből látjuk, hogy az egyesületnek a múlt évben volt 17.000 márka bevétele.

Legtöbb fiú kézimunka iskola van Szászországban,

Szileziában, a Szász tartományban, Elsass-Lothringenben és Thuringiában. 1888-ban 244 tanítót képeztek a kézügyesítő oktatásra, 1881 óta 1370 tanító nyert e tárgyból oktatást. A kézimunka papírral, papírlémmel, faragással, gyalulással és mintázással, érc-feldolgozással foglalkozott. Az egyesületnek vannak vidéki körei, melyek összhangzóan működnek a közös célra; két és fél évvel ezelőtt alakult ilyen köri-egyesület Berlinben is.

Kunoth drezdai igazgató t. egy kidolgozott tervet terjesztett a congressus elé megvitatás végett, a következő cím alatt: „Terv a kézügyesítő oktatás gyakorlati megvalósítására.“ A tervet kiosztották a congressus tagjainak tanulmányozásra, de a megvitatást elhalasztották a következő congressusra, mely vagy Frankfurtban, vagy Strassburgban lesz jövő évben.

EGYESÜLETI ÉLET.

Titkári jelentés

a kolozsmezei tankerületi tanítóttestület 1888—9-ik egyesületi évi működéséről.

(Folytatás.)

A második működő szakbizottság a

Könyvbíráló bizottság.

Alakuló gyűlése 1888. november 13-án tartott meg. Elnöke e bizottságnak Fazakas József, jegyzője Sólyom János tagtársak voltak. Tartott összesen 8 gyűlést, melyeken a következő tankönyvek lettek megbírálv.

1. A beszéd- és értelem-gyakorlatokról. Vezérkönyv gyanánt írta Peres Sándor. Második, javított kiadás. 1888. Ára 60 kr. Ismertette Sólyom János. L. a „Cs. és I.“ ez évf. 4. számát.

2. Földrajz az elemi népiskolák IV., V. oszt. számára. Szerkesztették Boga Károly és Szentgyörgyi Lajos. 1889. Ára 30 kr. Ismertette Bányai Árpád. L. a „Cs. és I.“ ez évf. 2., 3. és 4. számait.

3. Számтан az alsófoku iparos iskolák számára. A kolozsvári ipariskolák felügyelő bizottsága megbízásából írta dr. Veress Vilmos. 1887. Ára egy füzetnek 30 kr. Ismertette Sólyom János.

4. Földrajz a polgári leányiskolák I. oszt. számára. Szerkesztették Hunfalvi János és Schneider János. 1888. Ára kötte 80 kr. Ismertette Binder Laura. L. a „Cs. és I.“ ez évf. 5., 6. és 7-ik számait.

5. Rövid alkotmánytan. Irta Mayer Miksa. 1889. Ára 16 kr. Ismertette Schwarczel Adél.

6. Vezérkönyv a számtan tanításban írta Madzsar János 1877. Ára 60 kr. Számтani példatár I., II. osztály sz. Ismertette Pap Mari. L. a „Cs. és I.“ ez évf. 4. sz.

7. Kis természettan nép- és leányiskolák számára. Írták Kuttner Sándor és Mayer Miksa. Átdolgozta Suppan Vilmos. 1887. Ára 30 kr. Ismertette Gáspár Gyula.

8. Számтani vezérkönyv a III., IV. osztály sz. készített példatáiról. Irta Madzsar János. Ismertette Pap Mari.

9. Kolozsvár részletes leírása, Kolozsmezeje és az erdélyi részek rövid földrajza. Elemi iskolák használatára szerkesztette Csiky Béla. 1889. Ismertette Elek Gyula.

10. Számтan a népiskola III., IV., V. és VI. osztálya számára. Irta Györfly János. 1888. Ára egy-egy résznek 10 kr. Ismertette Bartholomaeides Adél. L. a „Cs. és I.“ ez évf. 8. és 9. számait.

11. Magyarok története életrajzi irányban népiskolák középszintjéi számára. Irta Udvardi Gyula. Második kiadás. Ára 30 kr. Ismertette Gáspár Gyula.

12. A földrajz alapfogalmai kapcsolatban Szilágy vármegye és környéke rövid földrajzával, a népiskola III. oszt.

tálya számára. Írták Boér Miklós és Bardócz Pál. 1888. Ára Szilágy-vármegye térképével együtt 25 kr. Ismertette Binder Laura. L. a „Cs. és I.“ ez évf. 10. és 11-ik sz.

13. Számolókoczkák használata a népisk. számтан tanításnál gyakorlati tanmenettel. Számтani vezérkönyv a tanulók és tanítók túlterhelésének ellenszeröl. Ára 1 frt 40 kr. Irta Józsa Sándor. Bemutatta Nagy Kálmán.

14. Kereskedelmi számтан a középfoku kereskedelmi iskolák I. oszt. számára. Irta dr. Veress Vilmos. 1889. Ára 1 frt. Ismertette Bartholomaeides Adél.

15. A pénzügytan alapvonalai. Irta dr. Lehman Róbert. Ismertette Bartholomaeides Adél.

A megbírált 15 darab tankönyv közül ajánlva lettek használatra:

1. Beszéd- és értelemgyakorlatokról. Peres Sándor.
2. Földrajz. Boga K., Szentgyörgyi L.
3. Ipariskolai számтан. Dr. Veress Vilmos.
4. Alkotmánytan. Mayer Miksa.
5. Kolozsvár leírása. Csiky Béla.
6. Földrajz. Boér M., Bardócz P.
7. Kereskedelmi számтан. Dr. Veress V.
8. A pénzügytan alapfogalmai. Dr. Lehman Róbert.

A könyvbíráló bizottságnak 30 tagja volt. Befejező gyűlést 1889. április 9-én tartotta meg.

A központi választmány, központi kör s a két szakbizottság működéseit rövid kivonatban bemutatva, rátérünk a beküldött jegyzőkönyvek alapján, tanítóttestületünk fiókkörei, működéseinek vázlatos feltüntetésére, a következő sorrendet tartva: bánffy-hunyadi, gyalu-nádasmenti, almásmenti és mezősegi tanítói fiókkörök.

Bánffy-hunyadi tanítói kör.

Tanítóttestületünk b.-hunyadi köre a letűnt egyleti éven 2 rendes gyűlést tartott.

Az első rendes gyűlés Bánffy-Hunyadon 1889. február 5-én lett megtartva a tagok élénk érdeklődése mellett. A gyűlést Koleszár Lajos köri elnök nyitotta meg. Kélli ügyek elintézése után a tisztújítás ejtetett meg a következő eredményvel: elnök Koleszár Lajos, jegyző Zilahi György, pénztárnok Bács György lett. A tárgysorozat rendjén ezután a felolvasások következtek.

Első felolvasó Zilahi György volt, ki nagy gonddal összeállított értekezését ily cím alatt olvasta föl: „Az erényekről, melyek az ifjuságot díszessé teszik, s pár szó a tanító hatásáról, az erények fejlesztése szempontjából“.

Az ifjuságot díszessé tevő erények felolvasó szerint: a szerénység, emberbecsülés, nyíltszívűség, rendszeret és hazaszeretet. Hogy a tanító ezen erényeket fejleszthesse s az ifjuságban fentarthassa, szükséges, hogy legyen igazságos, rendszerető, pontos, jó honpolgár.

Második felolvasó Czuczsa János köri tag volt, ki „A hangjegy szerint vagy a hallás után való énektanításnak van-e helye az elemi népiskolában?“ című vitatételét terjesztette a gyűlés elé. Kimutatva s fejtegetve a hallás után való énektanításnak célszerűbbségét a hangjegy szerint való énektanítás felett, kimondja felolvasó: „Hallás után tanítandó az ének, a hangjegyek legáltalánosabb és legszükségesebb ismeretével a felsőbb osztályokban.“ A népes gyűlés élénk és hosszú eszmecsere után kimondotta határozatilag: „Külön sem a hallás utáni, sem a hangjegy szerinti énektanítást nem helyesli, hanem kívánja, hogy a kettő párhuzamosan haladjon.“ Lásd a „Cs. és Isk.“ ez évf. 12. számát.

Harmadik felolvasó Csorja Károly „Az értelem művelése“ című dolgozatának csak bevezetését olvashatta fel az idő előrehaladottsága miatt, jövő gyűlésre tétetvén át annak folytatása.

A kör második rendes gyűlést 1889. május 25-én tartotta meg Csucsán az állami iskola helyiségében. Gyűlést

megelőzőleg Kovács Dániel köri tag tartott a III. osztályos növendékekkel a földrajzból teljesen sikerült nyilvános tanítást.

A magvas elnöki megnyitó után Csorja Károly köri tag folytatta a mult gyűlésen félbehagyott értekezésének felolvasását, mely érdekességénél fogva a gyűlés általános tetszését érdemelte ki. Ezen értekezés közölte a „Család és Iskola” ez évfolyamának 15. és következő számaiban.

Ezután Kovács Dániel vitatétélei következtek a földrajz rajzoltató módszeréről. A vitatétel 7 pontban lett felállítva, melyek közül csak az első pontnak megvitatására jutott idő. Az első vitapont ez: „Kell-e az elemi iskolai földrajz tanításnál a gyermekekkel is rajzoltatni?” Előadó szakvezető indokolja, kimondja, hogy kell, még pedig a tanító vezetése mellett. Tanulságos vita után a gyűlés előadó javaslatát fogadta el.

A többi vitapontok tárgyalása a legközelebb tartandó köri gyűlésre halasztatott.

E körnek 39 rendes-, 1 pártoló-, összesen 40 tagja van. (Vége köv.)

Elek Gyula.

I R O D A L O M.

A chemia elemei. A reáliskolák IV. osztályának, valamint a polgári iskolák és tanítóképzők használatára. Írták *dr. Hankó Vilmos* és *dr. Szerényi Hugó* középiskolai tanárok. A szöveg közé nyomott számos rajzzal Budapest, 1889. Lampel Róbert. Ára (?)

Mint a legtöbb az újabb időben megjelent kisebb chemiai tankönyvben, itt is a levegő és víz foglalja el az első helyet. Szerzők 12 lapon röviden, de világosan és egyszerű meggyőző kísérletekkel, megismertetik a tanulót a levegő és a víz fontosabb fizikai és chemiai tulajdonságaival, összetételével és miután itt már bemutatták a nitrogént, oxigént és hidrogént és ezek fontosabb tulajdonságait, az általános chemiai fogalmakat tárgyalják. Ezen, rendszeresen nehéz fejezetet, szerzők szerencsésen dolgozták fel. Kellő rövidséggel fel vannak itt sorolva a különbségek: fizikai- és chemiai tűnények, összetett test és elem, keverék és vegyület között, a súlyviszonyok törvényét világosan tárgyalják és czélszerűen állítják össze a fontosabb elemek táblázatát.

Az egyes elemek leírásánál a sorrend a következő. Kezdi a fontosabb nem fémek elemeket és miután ezeknek elősorolták fizikai és chemiai tulajdonságait, áttérnek minden egyes elemnél azoknak oxigénnel és hidrogénnel képezett vegyületeire. Föl vannak véve a nem fémek közül: a kén, a phosphor, a szén és a chlór; tehát azok, a melyekkel és a melyeknek vegyületeivel leginkább találkozunk az életben.

Ezután következnek a fontosabb fémek közül először a nehéz fémek; elől a legfontosabbal a vassal. Itt a fémek csak magukra vannak leírva és ott, a hol szükséges, leírják a fémek kohászati nyeresét is, így a vasnál. A vas leírása után következnek még a cink, a réz, az ólom, az ón, a kénéső és ezek után röviden a nemes fémek: arany, ezüst és platina. Erre következnek a könnyű fémek: kalium, natrium, magnesium és aluminium.

Miután most a fontosabb szerves savakat: kénsav, sósav, salétromsav és kovasavat, valamint a fontosabb bázisokat: kaliumhidroxid, natriumhidroxid, calciumhidroxid, leírták, egy külön fejezetben szólnak a vegyületek három fontos csoportjáról: a savakról, bázisokról és sókról.

A sók közül, melyek most következnek, fel vannak véve: a konyhasó, a szalmiák, a szóda, a hamuzsir, a mézscarbonat, a gipsz, a keserűsó, a timsó, a rézgálicz, a vasgálicz, a salétróm, a kaliumchlorat, a calciumphosphát, a borax és a vízüveg. Nem nagy szám, de igen jól megválasztva, mert ezekkel találkozunk minduntalan a közéletben. Mindegyik sónál különös súly van helyezve annak a közéletben való használatára.

A most következő fejezet, melyben az agyag és ezzel összefüggésben a porcellán- és a többi agyagedény gyártása van leírva, a chemia szerves részének befejezése, mert a következő fejezet már egy szerves vegyületről, a mocsárlégről szól. Helyes összeköttetésben következnek ezután a kőszén, a kőszénképződés termékei és a világító-gázzal szülő fejezetek, a melyekből a tanuló egyrészt megismerni tanul több fontos szerves vegyületet, másrészt megismerkedik egynehány igen fontos chemiai folyamattal.

Egy külön fejezet van fenntartva a lángnak és az égésnek, mely igen jól van e helyre téve, mert a tanuló most már mind ismeri az itt végbemenő folyamatokat és az itt fellépő vegyületeket.

A következő fejezetben a kőszénkátrány alkotó részei vannak leírva. Itt megismeri a tanuló azokat a fontos szerves vegyületeket: benzol, toluol, fenol, karbolsav, anilin, naphthalin, antracén, a melyek vagy a gyógyászatban, vagy az analinfesték-iparban újabb időben oly nagy fontosságot nyertek.

A szénhidrátokról szóló fejezetben föl vannak sorolva: a cellulose, a mézga, a keményítő, a szőlőcukor, a nádcukor és a tejcukor. Tekintve ezen szénhidrátoknak a növényországban való nagy elterjedésüket és azt, hogy az emberek és állatok táplálékaszereinek igen fontos alkotórészei, jól tették szerzők, hogy behatóbban írták le e részt ép úgy, mint a következő, az erjedésről és a szeszes italokról szóló fejezeteket is.

A szerves savak közül föl vannak véve a közéletben fontos savak: ecetsav, sósavas, almasav, borkósav, citromsav, szalicilsav, gubacs-cserzősav, hangyasav, tejsav, vajsav és a zsírokban előforduló palmitinsav, sztearinsav és olajsav.

Következik most a táplálékanyagok egy második fontos csoportjának, a zsíroknak leírása és ezzel kapcsolatban a szappan-, gyertya- és glyceringyártás.

Az illanó olajok és gyanták, a szerves bázisok és a festőanyagok leírását tartalmazó fejezetek után szerzők a tápláló anyagok harmadik és legfontosabb csoportját, a fehérjéket írják le, a mely után befejezésül egy fejezetben megemlékeznek a táplálkozásról. Végre függetlenül még föl vannak véve a cyanvegyületek.

Tekintetbe véve a válogatott anyag gondos és czélszerű beosztását, az előadás világos és könnyen érthető modorát és a könyvnek, minden lényegest felőlelő tartalma daczára, mégis nem nagy terjedelmét (93 old.), végre a kiadónak a könyv külső kiállítását illető gondosságát, ismertetett tankönyvet a czímben fölemlített iskolák bátran használhatják. *Dr. K. F.*

Beküldött művek: A rokonság és sogorság fokainak számítása, tekintettel a magyarországi törvényesen bevett és elismert vallásfelekezetek jogviszonyaira. Az összes fejezetek, lelkészek és világiak használatára írta Csiky Lajos debreczeni ev. ref. theol. tanár. 44 ábrával. Debreczen. A város könyvnyomdájában 1889. Ára 1 frt. 25 kr. A mű alapos utánjárással van írva, hézagot pótol, czéljának megfelel. Ajánljuk az érdekeltek figyelmébe.

Naptárak: Közhasznú erdélyi képes naptár az 1890-ik közönséges évre. 31-ik évfolyam. Különös tekintettel a vásárok hibátlan kiadására. Ára 30 kr. Kolozsvár. Stein János sajátja.

Székely-egyleti képes naptár az 1890-ik évre. A központi választmány megbízásából szerkeszti dr. Szadeczký Lajos. Kilenczedik évi folyam. Budapest. Franklin-társulat. Magyar irodalmi in:ezet és könyvnyomda. Ára 25 kr.

Protestáns új képes naptár 1890-ik évre. Szerkesztette Dúzs Sándor tanár. Ára 50 kr. 36 évfolyam. Budapest Franklin-társulat.

István bácsi naptára 1890. évre. Alapítá Majer J. Szerk. Kóhalmi Klimstein József, tanár. Budapest, Franklin-Társulat. 35 évfolyam.

V E G Y E S E K.

— A hátralékos előfizetési díjak beküldését tisztelettel kérjük.

— **Megérdemelt kitüntetés.** A „Budapesti Közlöny“ f. é. nov. 17-iki számában a következő királyi kézirat jelent meg: „Személyem körüli magyar miniszterem előterjesztése folytán Gönczy Pál államtitkári címmel és jelleggel felruházott nyugalmazott miniszteri tanácsosnak, sok évi szolgálata közben a tanügy terén szerzett kiváló érdemei elismerésül, Szent István-rendem kis keresztjét díjmentesen adományozom. Kelt Gödöllőn, 1889. évi november 12-én. Ferencz József s. k. Br. Orczy Béla s. k.“

— **Regale megváltás és az iskola.** A vallás- és közokt. min. f. évi 48.967. sz. alatt arra hívta fel az egyházi főhatóságokat, hogy az italmérsi jog megváltása következtében e célra feleslegessé vállandó helyiségek megszerzése által igyekezzenek alkalmas iskolai épületek birtokába jutni; ennek előmozdítására a kir. tanfelügyelőket is utasította.

— **A vallás- és közokt. miniszter egy közelebről kelt rendeletével utasította a kir. tanfelügyelőket, hogy terjesszék fel azon tanítók és tanárok kimutatását, kik a hadsereg és a honvédség kötelékében állanak s mozgósítás esetében állásukban nélkülözhetetlenek.**

— **Iskolás gyermekek a fonóban.** A mérai községi iskolások elnöke jelentést tett, hogy az ottani tanköteles gyermekek esténként fonóba járnak, ottan tánczólnak s másnap az iskolában bágyadtak és figyelmetlenek. Ennek megállítására a községi előljáróság köz. biz. úton intézkedett, hivatkozással a vall. és közokt. miniszter f. é. 4.795. sz. a. kelt rendeletére. Ebből az alkalomból figyelmébe ajánljuk az iskolai hatóságoknak, hogy hasonló körülmények észlelése után a fenti min. rendeletre való hivatkozással, közvetlenül a közs. előljáróságot keressék meg a szükséges intézkedések megtételére.

— **Az E. M. K. E. új iskolája.** Az erd. m. közművelődési egyesület m. hó 17-én nyitotta meg ünnepélyesen Magyar-Nagy-Zsomboron létesített iskoláját. A megnyitási ünnepélyre Kolozsvárról, valamint az iskola vidékéről szép számú közönség gyűlt egybe. Az egyesület nevében Zsombory Lajos. gondnoksági elnök és Sándor Józef főtitkár tartott beszédet. A vallás- és közokt. miniszter által az iskola részére megadott nyilvánossági jog kijelentése kapcsán Kozma Ferencz kir. tanfelügyelő mondott lelkes és hazafias érzéstől áthatott bízódító alkalmi beszédet. Az iskola tanítója Pap Gábor. a növendékek száma a 80-at meghaladja s már is alig képes a még folyton jelentkezőket elfogadni M. N.-Zsomboron 40 év óta nem volt iskola.

— **A kolozsvári szegény tanulókat segélyező egyesület** m. hó 23-án dr. Rózsahelyi Aladár elnöke alatt közgyűlést tartott. A gyűlésen az egyesület felügyelő bizottsága két évi eredményes munkásságról adott számot. A jelentést Nagy Kálmán titkár olvasta fel. A közgyűlés egy új alapszabály tervezetét is tárgyalta, melyben az egyület céljai közé az éhező isk. gyermekek élelmezéséről való gondoskodás is fel van véve. A tervezet a tisztviselők munkakörét határozottan írja körül. Az alapszabályok megerősítése után tisztújító közgyűlés hívatik egybe. Az időközben lemondott gazdai állásra megválasztotta a közgyűlés Nagy Kálmánt; titkár Elek Gyula és másodtitkár Súlyom János lett.

— **Bizottságok megalakulása.** A kolozsmegyei tanítótestület nevelésügyi és könyvbíráló bizottságai a f. egyesületi évre is megalakultak. A könyvbíráló bizottság alakuló ülése múlt hó 12-én volt meg; elnök Fazakas József, jegyző Súlyom János lett. A nevelésügyi bizottság pedig m. hó 19-én tartotta alakuló ülését. Elnöknek Paal Ferencz és jegyzőnek Keul Sarolta választott meg. Mindkét bizottságba szép számmal jelentkeztek a központi kör tagjai.

— **Iskola megnyitás.** A kolozsvári orth. izr. hitközség a kor kívánalmai szerint berendezett 6 osztályú f. és leány népiskoláját, Külmagyarutca 2. sz. a. ünnepélyesen m. hó 24-én nyitotta meg. Az ünnepélyen a szülők és tanügybarátok közül sokan jelentek meg. Ott volt gr. Eédli Ákos főispán, Albach Géza polgármester, Kozma Ferencz kir. tanfelügyelő, Sándor József, az E. M. K. E. főtitkára stb. Az ünnepély részletei voltak: megnyitó és bezáró ima, énekelte a hitk. kántora; megnyitó beszéd, tartotta Glasner Mózes főrabbi magyar nyelven; igazgató beszéd, mondta Ilkovicz Sámuel igazgató; a növendékek két szavalata és a „Hymnus“ eléneklése. A bezáró ima előtt Kozma F. kir. tanfelügyelő szintén tartott beszédet. Üdvözölte a hitközséget az iskola létesítése, illetőleg annak a kor kívánalmai szerint történt berendezése körül kifejtett buzgóságáért és hozott áldozataiért. Kívánta, hogy az új és teljesen berendezett iskolában legyen meg továbbra is a hazafias szellem, mely e hitközség iskoláját eddig is jellemezte.

— **Halálozás.** Részvétellel értesültünk, hogy Nagy Károly a máramaros-szigeti áll. tanítóképezde gyakorló-isk. tanítója f. év nov. 25-en 36 éves korában szívszélhűdés következtében meghalt. A hű emlékezet viraszson nyugvó porai felett!

— **Zirzen-ünnepély.** Néhai br. Eötvös József volt vall. és közokt. min. 1879. nov. 19-én nevezte ki Zirzen Jankát a budapesti Andrassy-uti áll. tanítónőképezde igazgatójává. E kinevezés 20-ik évfordulója alkalmából m. hó 19-én az intézet helyiségében, Zirzen Janka tiszteletére az intézet tanári kara önnepélyt rendezett. Az önnepélyt Péterfi Sándor elnöki megnyitója vezette he. Ezután az intézet igaztanácsa nevében dr. Veredy Károly fővárosi kir. tanfelügyelő üdvözölte az ünnepeltet, annak kapcsán átnyújtotta gr. Csáky Albin közokt. min. elismerő levelét. A Zirzen vezetése alatt álló intézetek tanári kara nevében Komáromy Lajos, a volt tanítványok nevében Lázárné Kaszner Janka, a kolozsvári áll. tanítónőképezde igazgatója mondtak alkalomszerű s a derék igazgatónő érdemeit méltató beszédeket. Sarcsevics Betti egy 2000 frtról szóló alapítvány-levelet adott át, melyet a volt tanítványok a „Mária-Dorothea egyesület“-ben a Zirzen nevére tettek. A tanítványok szülői nevében Szász Károly ev. ref. püspök monlott beszédet. A szives megemlékezést Zirzen Janka meghatottan köszönte meg.

— **Költségvetés az 1890. évre.** A vall. és közokt. miniszternek az országgyűlés elé terjesztett jövő évi költségvetése szerint állami népiskolákra 732.000 frt., községi népiskolák segélyezésére 184.000 frt., felső nép és polg. iskolákra 525.000 frt., van előirányozva. A népnevelés összes szükséglete 1.945.150 frtot tesz. Az elemi és polg. iskolai tanítóképzők kiadására 364.536 frt. van felvéve, vagyis 17.264 frttal több, mint a f. évben. E többletet a vidéki tanítóképző intézeti tanárok fizetésének felemelése képezi. Ugyanis a vidéki képezdei igazgató és rendes tanár számára 1000 frt. fizetés helyett 1200 frt., a segédtanárok részére 450 frt. fizetés helyett 600 frt., végre az igazgatók részére 100 frt. lakbér helyett 200 frt. van felvéve az előirányzatba.

TARTALOM: Népkönyvtár és néptanító *Dr. Hegedűs István.* — A szülők a tanítókhöz: (Vége köv.) *Dr. Szász Béla.* — A hangzó nyelv tanítása a siketnéma iskolában. (Vége köv.) *Olgvai János.* — Tárca: Útirajz. (Vége köv.) *Schwarzcz Adél.* — Paedagogiai esetek: A 8. számú paed. esetekhez. *Vásárhelyi Gyula.* — A mama levelet irt. *Sz. D.* — Felszökött az iskolába. *Szilágyi Lajos.* Lapszemle: Nyílt levél az áll. tkép tanítókhöz és tanítónőkhöz. — A rajzoktatásról. — A kézügyesítő foglalkozásokról. — Egyesületi élet: Titkári jelentés a kolozsmegyei tanítótestület 1888-9. évi működéséről. (Vége köv.) *Elek Gyula.* — Irodalom: A chemia elemei. dr. Hankótól és dr. Sztrecuýi H.-tól, ismerteti *Dr. K. F.* — Vegyesek.